

przy
Prezesie Rady Ministrów
RL.461.7/2022

**Opinia o projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny
oraz niektórych innych ustaw**

I. Wprowadzenie

1. Przedmiot opinii

Przedmiotem opinii jest projekt nowelizacji ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw¹ (dalej: Projekt). Zakres projektowanej nowelizacji obejmuje zmiany w:

- a) ustawie z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 1740 ze zm., dalej: k.c.);
- b) ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 1359, dalej: k.r.o.);
- c) ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 1805 z późn. zm., dalej: k.p.c.);
- d) ustawie z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1990 ze zm.);
- e) ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 2072 ze zm.);
- f) ustawie z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2070 ze zm.);
- g) ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 709 ze zm.)

2. Cel Projektu

¹ Projekt z 15.12.2021 r., dalej: Projekt. Projekt wraz z uzasadnieniem, oceną skutków regulacji oraz pozostałymi relewantnymi dokumentami dostępny jest na stronie RCL pod nr. wykazu prac UD222. Zob. <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12354503>.

Uzasadnienie Projektu nie zawiera uwag wprowadzających lub części ogólnej, w której Projektodawca wskazywałby na cel Projektu, natomiast zawiera szczegółowy opis proponowanych zmian z podziałem na projektowane zmiany przepisów Kodeksu cywilnego (pkt I uzasadnienia Projektu) oraz zmiany przepisów innych ustaw (pkt II uzasadnienia Projektu). Projektowana nowelizacja Kodeksu cywilnego i innych ustaw dotyczy przepisów z zakresu prawa spadkowego i ma charakter „punktowy”, ponieważ, jak wynika z uzasadnienia Projektu, jej celem jest rozwiązanie szczegółowych, pojedynczych problemów występujących w praktyce stosowania przepisów z zakresu prawa spadkowego, co przekłada się, co dobrze obrazuje Ocena Skutków Regulacji, na wzrost rozpoznawanych spraw i zaległości w postępowaniach sądowych z zakresu prawa spadkowego, a także rodzinnego i opiekuńczego.

3. Ogólna ocena Projektu

Ogólna ocena Projektu wypada pozytywnie.

II. Uwagi szczegółowe

A. Uwagi dotyczące zmian w ustawie z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny

1. Dodanie kolejnej przesłanki niegodności dziedziczenia (art. 1 pkt 1 Projektu – zmiana art. 928 § 1 k.c.)

Projektowana zmiana art. 928 § 1 k.c. polega na dodaniu kolejnej, czwartej przesłanki niegodności dziedziczenia w postaci uporczywego niewykonywania obowiązku alimentacyjnego wobec spadkodawcy lub uporczywego uchylania się od sprawowania opieki nad spadkodawcą. Prowadzi to do rozszerzenia zamkniętego katalogu przesłanek niegodności dziedziczenia określonego w art. 928 § 1 k.c.² Jak podkreśla Projektodawca, dodanie nowej

² Obecnie w art. 928 § 1 k.c. uregulowane są trzy przesłanki niegodności dziedziczenia. Przepis ten brzmi następująco:

„Art. 928 [Niegodność dziedziczenia]

§ 1. Spadkobierca może być uznany przez sąd za niegodnego, jeżeli:

1) dopuścił się umyślnie ciężkiego przestępstwa przeciwko spadkodawcy;

2) podstępem lub groźbą nakłonił spadkodawcę do sporządzenia lub odwołania testamentu albo w taki sam sposób przeszkodził mu w dokonaniu jednej z tych czynności;

3) umyślnie ukrył lub zniszczył testament spadkodawcy, podrobił lub przerobił jego testament albo świadomie skorzystał z testamentu przez inną osobę podrobionego lub przerobionego.”

przesłanki niegodności dziedziczenia jest uzasadnione względami słusznosciowymi³. W uzasadnieniu Projektu podkreśla się bowiem, że „system prawny powinien (...) reagować na etycznie niewłaściwe zachowania osób, które mogą osiągnąć korzyści ze spadku”⁴.

Projektodawca słusznie podkreśla, że zamknięty katalog przesłanek niegodności dziedziczenia nie pozwala na orzekanie o niegodności dziedziczenia „nawet w razie popełnienia przez daną osobę czynów wysoce niemoralnych i sprzecznych z zasadami współżycia społecznego, a niewymienionych w powołanym przepisie”⁵. Jest tak, z uwagi na „daleko idące skutki” jakie niesie ze sobą uznanie danej osoby za niegodną dziedziczenia”⁶. Zgodnie bowiem z art. 928 § 2 k.c. „spadkobierca niegodny zostaje wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku.”

Dlatego też dodanie kolejnej przesłanki niegodności dziedziczenia jako prawnośpadkowej reakcji na nieetyczne zachowania spadkobierców należy uznać za odpowiadające poczuciu sprawiedliwości w społeczeństwie i może przyczynić się nie tylko do sankcjonowania nieetycznego postępowania spadkobierców, lecz również, choć zapewne w mniejszym stopniu, do kształtowania ich właściwych zachowań.

Należy zwrócić uwagę, że projektowany przepis, w ramach jednej przesłanki niegodności dziedziczenia wymienia dwie przyczyny niegodności: 1) uporczywe niewykonywanie obowiązku alimentacyjnego wobec spadkodawcy oraz 2) uporczywe uchylenie się od sprawowania opieki nad spadkodawcą.

Odnosnie do tej pierwszej przyczyny należy stwierdzić, że projektowany przepis nie budzi w tym zakresie zastrzeżeń. W szczególności za dopuszczalne należy uznać posłużenie się zwrotem „uporczywe niewykonywanie obowiązku alimentacyjnego”, ponieważ przysłówkę jakościowy „uporczywie” występuje już w innym przepisie Kodeksu cywilnego z zakresu prawa spadkowego, mianowicie art. 1008 k.c. regulującym przesłanki wydziedziczenia. Wyrażenie to nie powinno również sprawiać, co do zasady, trudności o charakterze „ilościowym”, polegających na potencjalnym problemie w ustaleniu, jakiego stopnia uchylenie obowiązku alimentacyjnemu (w uproszczeniu: w jakiej kwocie), przy uwzględnieniu jego uporczywości, uzasadnia uznanie spadkobiercy za niegodnego do dziedziczenia. Projektowana treść przepisu mogłaby potencjalnie prowadzić do pojawienia się następujących pytań: Czy częściowe, choć uporczywe, uchylenie temu obowiązkowi, a więc

³ Uzasadnienie Projektu, s. 1.

⁴ Uzasadnienie Projektu, s. 2.

⁵ Uzasadnienie Projektu, s. 1.

⁶ Uzasadnienie Projektu, s. 1.

sytuacja, gdy spadkobierca nie zaspokaja w pełni potrzeb alimentacyjnych spadkodawcy, będzie już uzasadniać niegodność dziedziczenia? Czy też projektowany przepis ma działać na zasadzie „wszystko albo nic” prowadząc do uznania za niegodnego spadkobiercy tylko w przypadku całkowitego zaprzestania wykonywania przez niego obowiązku alimentacyjnego wobec spadkodawcy. Pewnym ułatwieniem dla praktyki sądowej mogłoby być odniesienie się w treści projektowanego przepisu – na wzór art. 209 Kodeksu karnego, penalizującego przestępstwo niealimentacji, do którego to przepisu odwołano się w uzasadnieniu Projektu – do „obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości orzeczeniem sądowym, ugodą zawartą przed sądem albo innym organem albo inną umową”⁷. Jednakże brak takiego doprecyzowania w treści przepisu nie powinien stanowić trudności w jego stosowaniu, zwłaszcza że treść i zakres obowiązku alimentacyjnego regulują poszczególne przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, a z uzasadnienia Projektu wynika, że projektowana przesłanka niegodności dziedziczenia ma dotyczyć sytuacji, w których spadkobierca swoim celowym działaniem uniemożliwiłby „zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych uprawnionego spadkodawcy”⁸. Poza tym, może się zdarzyć, że rażące naruszenie obowiązku alimentacyjnego wobec spadkodawcy uzasadniające uznanie spadkobiercy za niegodnego, będzie miało miejsce w sytuacji, w której brak jest orzeczenia sądowego, ugody czy też umowy konkretyzującej, zwłaszcza kwotowo, taki obowiązek (np. wówczas, gdy spadkodawca z różnych powodów, nie wystąpi z roszczeniem alimentacyjnym wobec spadkobiercy).

Odnosząc się do drugiej przyczyny niegodności dziedziczenia w postaci uporczywego uchylania się od sprawowania opieki nad spadkodawcą, należy podnieść, że zwrot ten nie w pełni oddaje intencje przyświecające Projektodawcy przy konstruowaniu tej przesłanki niegodności dziedziczenia. W uzasadnieniu Projektu podkreśla się bowiem, że „to właśnie poczucie odrzucenia, osamotnienia, pozostawania bez wsparcia osobistego lub emocjonalnego spadkobiercy mogą wywoływać silniejsze poczucie braku etyczności zachowania spadkobiercy”⁹. To odczucie spadkodawcy wywołane przez zachowanie się spadkobiercy świadczy raczej o rażącym naruszeniu obowiązku sprawowania opieki, a nie o jego uporczywości¹⁰.

Ponadto można się zastanawiać nad tym jakie jest znaczenie użytego w tym przypadku przez Projektodawcę słowa „opieka”. Powstaje mianowicie pytanie, czy chodzi tutaj o

⁷ Zwrócił na to uwagę Sąd Najwyższy w swoich uwagach do Projektu.

⁸ Uzasadnienie Projektu, s. 2-3.

⁹ Uzasadnienie Projektu, s. 3.

¹⁰ Zwraca na to również słusznie uwagę Sąd Najwyższy w swoich uwagach do Projektu.

instytucję opieki w znaczeniu prawnym zdefiniowanym i uregulowanym w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym („k.r.o.”, gdzie jest mowa o opiece nad małoletnim, opiece nad ubezwłasnowolnionym całkowicie oraz ewentualnie może wchodzić tu jeszcze w grę „kuratela” w pojedynczo przewidzianych w k.r.o. przypadkach), czy też chodzi o opiekę w znaczeniu bardziej potocznym, rozumianą jako sprawowanie faktycznej pieczy nad inną osobą, w tym na podstawie powinności moralnych lub etycznych¹¹.

Za pierwszą interpretacją przemawia – wynikający m. in. z § 9 Zasad techniki prawodawczej – wzgląd na konieczność posługiwania się w ustawach pojęciami prawnymi w znaczeniu nadanym im w aktach prawnych o charakterze kodyfikacyjnym (tu: w k.r.o.) i wzgląd na konieczność zachowania spójności terminologicznej pomiędzy dwiema kodyfikacjami, co jest ważne ze względu na wewnętrzną spójność systemu prawnego.

Z kolei za drugą interpretacją przemawiają względy systemowe i funkcjonalne. I tak, w sensie systemowym instytucja opieki w formach uregulowanych w przepisach k.r.o. nie jest wcale instytucją prawa rodzinnego, lecz prawa cywilnego¹². Stąd też w przepisach k.c. ustawodawca może nadawać pojęciu opieki również inne, w tym szersze, znaczenia niż ma to miejsce w przepisach k.r.o. Natomiast względy funkcjonalne polegają na odwołaniu się do szerszych funkcji, jakie realizuje instytucja niegodności dziedziczenia, której elementem ma być omawiana w tym miejscu jej nowa przyczyna przewidziana w Projekcie. Otóż w doktrynie prawa cywilnego dominuje przekonanie, że instytucja niegodności dziedziczenia jest oparta na względach etycznych¹³ i na pierwiastku moralnym¹⁴. Skoro zaś tak, to można zasadnie twierdzić, że uporczywe uchylanie się od sprawowania opieki nad spadkodawcą powinno być dopuszczalnym prawnym powodem uznania tak postępującego spadkobiercy za niegodnego dziedziczenia po spadkodawcy nie tylko wówczas, gdy spadkobierca uchylał się od sprawowania nad spadkodawcą opieki w znaczeniu przyjętym w k.r.o., ale także gdy uchylał się od opieki w znaczeniu przyjętym w innych ustawach (np. w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej¹⁵) lub wręcz w znaczeniu bardziej

¹¹ Na istnienie takich dwóch możliwych znaczeń pojęcia „opieka” wskazuje np. J. Strzebińczyk, który trafnie zauważa, że oba te znaczenia pojęcia „opieka” występują w języku prawnym, gdyż ustawodawca w niektórych aktach prawnych używa tego pojęcia w pierwszym znaczeniu, zaś w innych aktach prawnych w drugim znaczeniu (J. Strzebińczyk, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2013, s. 373).

¹² Ibidem, s. 373. Nietrudno jest przy tym taki właśnie pogląd zrozumieć i uzasadnić, skoro opiekunem w sytuacjach określonych w k.r.o. – tj. opiekunem małoletniego lub opiekunem osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie – może być nie tylko członek rodziny czy też szerzej: osoba spokrewniona, ale również osoba trzecia, obca podopiecznemu.

¹³ M. Pazdan, *Art. 928 [w:] Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz do artykułów 450-1088*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2011, s. 1026.

¹⁴ J. Kremis, *Art. 928 [w:] Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, Warszawa 2006, s. 1427.

¹⁵ Tekst jedn. Dz. U. z 2021 r. poz. 159, ze zm.

potocznym, kiedy to obowiązek sprawowania opieki nad spadkodawcą (w sensie faktycznej pieczy nad nim) wynikał dla spadkobiercy z przyczyn etycznych lub moralnych. W ten sposób zostanie zachowana wewnętrzna spójność aksjologiczna instytucji niegodności dziedziczenia.

Dlatego też Rada Legislacyjna postuluje, aby autorzy Projektu wyraźnie wypowiedzieli się na ten temat w uzasadnieniu Projektu, w tym by wyraźnie przesadzili, w jakim znaczeniu używają w projektowanym art. 928 § 1 pkt 4 k.c. pojęcia „opieka” (co chyba i tak nie zamknie możliwych przyszłych dyskusji w tym temacie w piśmiennictwie prawniczym).

2. Ograniczenie kręgu dalszych spadkobierców ustawowych (art. 1 pkt 2 Projektu – zmiana art. 934 k.c.)

Projektowana zmiana art. 934 prowadzi do „ograniczenia kręgu spadkobierców ustawowych w przypadku, gdy do dziedziczenia dochodzą zstępni dziadków, którzy nie dożyli otwarcia spadku, do dzieci tych dziadków, czyli – co do zasady – rodzeństwa rodziców spadkodawcy oraz dzieci tych dzieci, czyli rodzeństwa ciotecznego lub stryjecznego spadkodawcy. Wyłączeni od dziedziczenia zostaną natomiast dalsi zstępni dziadków spadkodawcy, czyli tzw. cioteczne lub stryjeczne wnuki i dalsze pokolenia”¹⁶.

Pozwoli to, zdaniem Projektodawcy, „w sposób niewątpliwy (...) na skrócenie długości postępowań o stwierdzenie nabycia spadku wobec braku potrzeby poszukiwania dalszej rodziny zmarłego spadkodawcy. Można przewidywać również zmniejszenie obciążenia sądów poprzez spadek ilości spraw o uchylenie się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku, spraw o złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku czy protokołów o odebraniu takiego oświadczenia przez inne sądy, notariuszy i inne uprawnione osoby, jak i spraw o zezwolenie na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka lub osoby pozostającej pod opieką. Skoro bowiem mniej osób będzie uprawnionych do spadku z ustawy, to mniej osób będzie zmuszonych wszczynać tego typu postępowania.¹⁷” Jak podkreśla Projektodawca, „dalszą konsekwencją proponowanych zmian będzie redukcja zaległości sądów powszechnych w zakresie spraw o stwierdzenie nabycia spadku poprzez przyspieszenie ich rozpoznawalności, a przez to uchroni także Skarb Państwa od odpowiedzialności odszkodowawczej na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki. Redukcja zaległości w tego typu sprawach wpłynie z

¹⁶ Uzasadnienie Projektu, s. 6.

¹⁷ Uzasadnienie Projektu, s. 6.

kolei pozytywnie na intensyfikację rozpoznawania innych spraw dzięki sprawniejszemu ustalaniu następców prawnych zmarłej strony postępowania sądowego”¹⁸.

Projektowana zmiana art. 934 k.c. jako wychodząca naprzeciw postulatom formułowanym w doktrynie prawa spadkowego, a dodatkowo, mająca swój odpowiednik w prawie czeskim, na co zwraca uwagę Projektodawca¹⁹, nie budzi w sensie merytorycznym zastrzeżeń Rady Legislacyjnej.

Natomiast zastrzeżenia Rady Legislacyjnej rodzi pewna niespójność redakcyjna obecna w nowym projektowanym art. 934 § 2¹ k.c. w zestawieniu ze zmienianym równolegle art. 934 § 2 i 3 k.c. Otóż w przepisie art. 934 § 2¹ k.c. stanowi się, że w opisanej tam sytuacji niedożycia przez dziecko otwarcia spadku „udział spadkowy, który by mu przypadał, przypada jego dzieciom. Dziedziczą one w częściach równych.”. Tymczasem w zmienianych równolegle przez Projekt art. 934 § 2 i 3 k.c., regulujących dość podobne sytuacje, stanowi się, że w sytuacji niedożycia przez wskazaną tam osobę otwarcia spadku po innej wskazanej tam osobie „udział spadkowy, który by mu przypadał, przypada jego dzieciom [pozostałym dziadkom] w częściach równych.”. Ta odmienność sformułowań oraz ujęcia ich w jednym zdaniu lub w dwóch osobnych zdaniach („przypada jego dzieciom. Dziedziczą one w częściach równych.” oraz „przypada jego dzieciom [pozostałym dziadkom] w częściach równych.”) wymaga *de lege ferenda* wyeliminowania.

3. Określenie wpływu czynności zmierzających do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku na bieg terminu do złożenia tego oświadczenia (art. 1 pkt 3 i 4 Projektu – zmiana art. 1015 k.c. i 1019 k.c.)

Projektowana zmiana art. 1015 oraz 1019 k.c. wypełnia lukę w prawie polegającą na braku regulacji określającej wpływ wszczęcia postępowania o zezwolenie na złożenie w imieniu dziecka lub pozostającego pod opieką oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku jako czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka lub osoby pozostającej pod opieką na bieg terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku przewidzianego w art. 1015 § 1 k.c. i eliminuje występujące w tej kwestii rozbieżności w orzecznictwie. Zgodnie z projektowanym art. 1015 § 1(2) k.c. w przypadku, gdy „złożenie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku wymaga zezwolenia sądu, bieg terminu na

¹⁸ Uzasadnienie Projektu, s. 6-7.

¹⁹ Zob. uzasadnienie Projektu, s. 7.

złożenie oświadczenia ulega zawieszeniu na czas trwania postępowania sądowego w tym przedmiocie”. Dodatkowo, projektowany art. 1015 § 1(1) k.c. przewiduje, że „dla zachowania terminu, o którym mowa w § 1, wystarczające jest złożenie przed jego upływem wniosku do sądu o odebranie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku”. Natomiast dodawany do art. 1019 § 1 nowy pkt 3, zgodnie z którym „dla zachowania terminu, o którym mowa w art. 88 § 1, wystarczające jest złożenie przed jego upływem wniosku do sądu o odebranie oświadczenia o uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia” pozwoli na uniknięcie problemów „z odebraniem w terminie rocznym od uprawnionego oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych wadliwego oświadczenia woli o przyjęciu lub odrzuceniu spadku lub jego braku w terminie z art. 1015 § 1 k.c., nawet jeżeli przed upływem tego terminu złożył on wniosek do sądu o odebranie takiego oświadczenia”²⁰.

Projektowane zmiany art. 1015 k.c. oraz art. 1019 k.c. zasługują w pełni na aprobatę.

4. Zmiana odpowiedzialności gminy lub Skarbu Państwa jako spadkobierców przymusowych za długi spadkowe (art. 1 pkt 5 Projektu – zmiana art. 1030 k.c.)

Projekt przewiduje dodanie do art. 1030 § 1 k.c. paragrafu 2 w brzmieniu: „Skarb Państwa lub gmina, którym spadek przypadł z mocy ustawy, ponoszą odpowiedzialność za długi spadkowe tylko ze spadku”.

Projektowana zmiana art. 1030 k.c. doprowadzi do wyeliminowania sytuacji, w których wspólnota gminna (w przypadku przymusowego dziedziczenia przez gminę) lub całe społeczeństwo (w przypadku dziedziczenia przez Skarb Państwa) obciążane są „koniecznością spłaty zadłużenia jednego ze swoich byłych członków, którego bliscy odrzucili spadek lub który spadkobierców nie pozostawił”²¹. Ograniczenie odpowiedzialności Skarbu Państwa lub gmin do wysokości nabywanego przez nich majątku spadkowego przyczyni się zatem, jak słusznie podkreśla się w uzasadnieniu Projektu²², do realizacji zasady sprawiedliwości społecznej.

Zmiana ta zasługuje na aprobatę.

B. Uwagi dotyczące zmian w ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (art. 2 pkt 1 i 2 Projektu – zmiana art. 101 § 3 k.r.o. i art. 156 k.r.o.)

²⁰ Zob. uzasadnienie Projektu, s. 13.

²¹ Uzasadnienie Projektu, s. 15.

²² Uzasadnienie Projektu, s. 15.

Zmiany art. 101 § 3 i art. 156 k.r.o. są konsekwencją zmian projektowanych w art. 3 pkt 2 i art. 6 pkt 1 Projektu i zasługują na aprobatę.

C. Uwagi dotyczące zmian w ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (art. 3 pkt 1-3 Projektu – dodanie art. 515(1) k.p.c. i art. 640(1) k.p.c. oraz zmiana art. 677 § 1 k.p.c.)

Projektowany art. 515(1) k.p.c. stanowi, jak wskazuje się w uzasadnieniu Projektu, normę szczególną do art. 250 k.p.c. i służyć ma usprawnieniu postępowania nieprocesowego poprzez zapewnienie sądom dostępu do informacji, których obowiązek pozyskania z urzędu został nałożony ustawą, a także pozwala uczestnikom postępowania nieprocesowego na zwrócenie się do sądu „z wnioskiem o uzyskanie istotnych informacji w sytuacji, gdy ten uprawdopodobni, że ich samodzielne uzyskanie byłoby nadmiernie utrudnione lub powodowałoby nieuzasadnioną zwłokę w postępowaniu.”²³

Zmianę tę należy rozpatrywać całościowo wraz z projektowanymi zmianami przewidzianymi w art. 4, 6 oraz 7 Projektu, a także w następujących ustawach: ustawie z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne, ustawie z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne oraz ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego.

Projektowany przepis art. 515(1) k.p.c. nie budzi zastrzeżeń.

Dodanie do Kodeksu postępowania cywilnego projektowanego art. 640(1) § 1 k.p.c. prowadzi do powierzenia sądowi spadku – w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku – wyłącznej kompetencji do orzekania w kwestii zezwolenia na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka lub osoby pozostającej pod opieką w postaci przyjęcia lub odrzucenia spadku, o ile, jak podkreśla się w uzasadnieniu Projektu, „wniosek o wydanie rozstrzygnięcia w tym przedmiocie nie został złożony do sądu opiekuńczego przed wszczęciem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku.”²⁴ Natomiast zgodnie z projektowanym art. 640(1) § 2 k.p.c., „z chwilą wszczęcia postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, wniosek o zezwolenie na dokonanie czynności przekraczającej

²³ Uzasadnienie Projektu, s. 20.

²⁴ Uzasadnienie Projektu, s. 17.

zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka lub osoby pozostającej pod opieką w postaci przyjęcia lub odrzucenia spadku, złożony do sądu opiekuńczego, przekazuje się do dalszego rozpoznania sądowi spadku. Postępowanie w sprawach, które nie zostały przekazane, sąd opiekuńczy umarza z chwilą zakończenia postępowania o stwierdzenie nabycia spadku”. Wprowadzenie tej regulacji do Kodeksu postępowania cywilnego „pozwoli sądowi spadku w sposób całkowity rozstrzygnąć kwestie spadkobrania w jednym postępowaniu, bez konieczności angażowania sądu opiekuńczego, który dopiero po przesłaniu stosownego wniosku musiałby ponownie zapoznać się z okolicznościami sprawy znanymi już sądowi spadku” i doprowadzi, jak podkreśla Projektodawca, „do uniknięcia powielania czynności sądowych – zarówno przez uczestników postępowania, jak i przez oba sądy (spadku i opiekuńczy)”²⁵. Podobne do projektowanego rozwiązania znane jest już polskiej procedurze cywilnej i występuje ono w sprawach o zniesienie współwłasności (art. 618 k.p.c.). Przypomina ono w sposób odległy również uregulowaną w europejskim postępowaniu upadłościowym kompetencję sądu upadłościowego do rozpoznawania spraw powiązanych z postępowaniem upadłościowym – tzw. *vis attractiva concursus*. Pozwala to na obrazowe określenie projektowanej zmiany jako wprowadzającej swego rodzaju *vis attractiva hereditatis* (dosłownie: siłę przyciągania sądu spadku).

Rozwiązanie to zasługuje na aprobatę.

Projektowana zmiana art. 677 § 1 k.p.c. ma, jak podkreśla się w uzasadnieniu Projektu, charakter funkcjonalny i polega na uzupełnieniu określonej w tym przepisie treści postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku o określenie, w jaki sposób spadek został przyjęty przez spadkobierców.

Zmiana ta zasługuje na aprobatę, ponieważ ułatwi ona z jednej strony spadkobiercom powoływanie się na przysługujące im z mocy prawa ograniczenie ich odpowiedzialności za długi spadkowe, a zarazem, z drugiej strony, ułatwi wierzycielom ustalenie zakresu odpowiedzialności spadkobierców.

D. Uwagi dotyczące zmian w ustawie z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (art. 4 Projektu)

Rada Legislacyjna nie zgłasza uwag w tym zakresie.

²⁵ Uzasadnienie Projektu, s. 17.

E. Uwagi dotyczące zmian w ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (art. 5 Projektu – zmiana art. 2 § 1a pkt 3 p.u.s.p. oraz dodanie art. 20b p.u.s.p.)

Zmiana art. 2 § 1a pkt 3 p.u.s.p. jest powiązana z dodaniem do Kodeksu postępowania cywilnego art. 640(1) i prowadzi do powierzenia asesorum sądowym (którzy wykonują w sądach rejonowych zadania z zakresu wymiaru sprawiedliwości, nie posiadając jednakże kompetencji do orzekania w sprawach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego) uprawnienia do orzekania w przedmiocie zezwolenia na dokonanie czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka lub osoby pozostającej pod opieką w postaci przyjęcia lub odrzucenia spadku, rozstrzyganego w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku

Zmiana ta nie budzi zastrzeżeń.

Krytycznie należy się natomiast odnieść do projektowanego art. 20b, zgodnie z którym: „Dokumenty wytworzone na potrzeby prowadzonych postępowań sądowych, na podstawie danych zgromadzonych w rejestrach, bazach lub ewidencjach, do których sąd ma zapewniony dostęp na podstawie przepisów szczególnych, posiadają moc prawną dokumentów urzędowych.”.

Projektowana zmiana pozwoli na wytwarzanie dokumentów urzędowych poza jakąkolwiek kontrolą organów prowadzących rejestr, bazę lub ewidencję nie zapewniając jednocześnie możliwości weryfikacji zgodności treści takich dokumentów z danymi zgromadzonymi w tych rejestrach, bazach i ewidencjach. Nie można bowiem wykluczyć sytuacji, w których tak wytworzony dokument uzyska moc prawną dokumentu urzędowego, mimo że w sposób nieprawidłowy będzie odtwarzał dane ze wspomnianych rejestrów, baz lub ewidencji. Nie jest również jasne, jakie osoby będą uprawnione do wytwarzania takich dokumentów i odpowiedzialne za ich wytworzenie. Projektowany przepis nie gwarantuje wiarygodności i aktualności informacji zawartych w takich dokumentach²⁶ i w rezultacie może doprowadzić do tworzenia dokumentów urzędowych o nieprawidłowej treści, a także do sprzeczności treści dokumentów urzędowych wytwarzanych przez właściwe organy prowadzące rejestry, bazy lub ewidencje oraz dokumentów wytwarzanych na podstawie projektowanego przepisu.

W związku z powyższym Rada Legislacyjna rekomenduje usunięcie tego przepisu z Projektu.

²⁶ Zwraca na to uwagę Główny Geodeta Kraju w swojej opinii do Projektu.

F. Uwagi dotyczące zmian w ustawie z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (art. 6 Projektu)

Rada Legislacyjna nie zgłasza uwag w tym zakresie.

G. Uwagi dotyczące zmian w ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (art. 7 Projektu)

Rada Legislacyjna nie zgłasza uwag w tym zakresie.

III. Konkluzja

Przedłożony do zaopiniowania Projekt należy ocenić pozytywnie z uwzględnieniem uwag wskazanych w treści opinii.

Po uwzględnieniu powyższych uwag, Rada Legislacyjna rekomenduje powyższy projekt do dalszych prac ustawodawczych.

Na podstawie projektu opinii przygotowanego przez dra hab. Piotra Marcina Wiórka, LL.M., prof. UWr, Rada Legislacyjna przyjęła opinię na posiedzeniu w dniu 18 lutego 2022 r.

prof. dr hab. Marek Szydło
Przewodniczący Rady Legislacyjnej
/-podpisano bezpiecznym podpisem elektronicznym
weryfikowanym przy pomocy ważnego
kwalifikowanego certyfikatu/

Potwierdzam zgodność kopii wydruku z dokumentem elektronicznym:

Identyfikator dokumentu	3418127.7961756.5378854
Nazwa dokumentu	Opinia RL z dnia 18 lutego 2022 r.pdf
Tytuł dokumentu	Opinia RL z dnia 18 lutego 2022 r
Sygnatura dokumentu	
Data dokumentu	2022-02-18
Skrót dokumentu	88FC22E5FE139DADDC867DC681F25A3F57ECD317
Wersja dokumentu	1.0
Data podpisu	2022-02-22 10:38:32
Podpisane przez	Marek Jacek Szydło
Rodzaj certyfikatu	Certyfikat kwalifikowany podpisu elektronicznego

EZD 3.108.84.84.

Data wydruku: 2022-09-12

Autor wydruku: Pawlak Justyna w zastępstwie za Sekretariat DLPC-I. (Główny Specjalista)